

Arum Aarum

A. italicum subsp. *italicum* Itaalia aarum 'Marmoratum'

Põhitunnused: marmorja mustriga lehed hilissügisest hiliskevadeni; rohekaskollased õied kevadel; oranžikaspunased marjad sügisel **Kõrgus:** 30 cm **Laius:** 20 cm
Valgusnõudlus: ☉ ● **Külmakindlus:** RHS H6

Suurepärane taim metsaaedadesse. Pilku püüdev kahvaturoheline või valge marmorja mustriga lehestik katab maapinda sügisest järgmise suve hakuni, moodustades puude ja põõsaste alla läikiva dekoratiivse vaiba. Kuigi suured noolekujulised lehed on tema põhiväärtus, kasvatab 'Marmoratum' endale sügisel ka ahjuuroopi meenutavad õisikud, mis on mähitud rohekaskollastesse kroonlehtede taolitesse kandlehtedesse. Õitele järgnevad erk-oranžikaspunaste marjadega „odad“, mis moodustuvad pärast lehtede kuivamist. Külmaes piirkondades võib lehestik talvel hävida, kuid taastub niipea, kui temperatuur tõuseb. Eestis vajab talvekatet.

'Marmoratum' võib kokku istutada kevadiste sibullilledega, nagu lumikellukesed ja nartsissid, aga ka võsaülaste (*Anemone nemorosa*) ning sügislilledega (*Colchicum autumnale*), mis sobivad suurepäraselt aarumi erksate marjadega. Katseta ka hostaga, millele meeldib samuti varjukas kasvukoht ja mis täidab suvel aarumi kuivamisel tekkiva tühimiku. Teine tuntum aarumi liik on tähniline aarum (*Arum maculatum*), mille paljud tunnused on samasugused kui itaalia aarumil, kuid tema punasetäpilised lehed pole nii pilku püüdvad. Suurte lõhnavate kahvatukollaste õitega ja ühtlaselt rohelise lehestikuga *A. creticum* on veidi õrnem. Teda sobib kasvatada konteineris, kus teda saab külmaes eest paremini kaitsta. Ettevaatust, kõik taimeosad on mürgised ja võivad ärritada nahka ja silmi. Seega ei sobi see taim lastega perede aedadesse.

Itaalia aarumit saab kasvatada mugulatest, aga enamasti on 'Marmoratum' müügil potitaime. Sügisel istuta taim varjukasse kasvukohta niiskust hoidvasse mulda – paar nädalat varem lisa sinna hästi kõdunenud komposti või sõnnikut. Mõne aastaga moodustuvad suured kogumikud. **ZA**

Sarnased liigid ja/või sordid

Tähniline aarum (*Arum maculatum*), *A. creticum*, itaalia aarum (*A. italicum* subsp. *italicum*) 'Tiny'

Camassia Preeriaküünal

C. quamash Harilik preeriaküünal

Põhitunnused: varasuvel tume-sinakaslilled tähtjate õitega tähkõisikud; rihmjad lehed; hea lõikelill

Kõrgus: 50 cm **Laius:** 20 cm

Valgusnõudlus: ○ ● ● **Külmakindlus:** RHS H7

Preeriaküünalde seas kõige lühem, napilt põlvkõrgune harilik preeriaküünal täidab rõõmsate värvilaikudega kevadiste sibullillede ja suviste püsikute õitsemise vahele jääva tühimiku. Selle Põhja-Ameerika niidutaima sibulaid kasutasid Ameerika põliselanikud traditsiooniliselt toiduks. Taimeloomustavad tume-sinakaslilled, kuldsete tolmukatega tähtjad õied, mis kõrguvad mõõkjate lehtede kohal. Taimel vähenõudlikkus kasvukoha osas teeb temast suurepärase taimel niiske pinnasega päikeseliste alade haljastamiseks. Taim tunneb end hästi ka soises pinnases, sobides seega tiikide ja ojade kallastele, kuid mitte lausa vette.

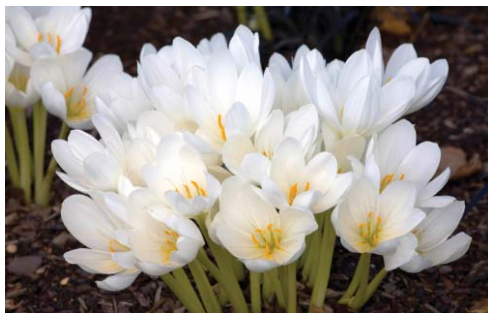
Kombineeri oma preeriaküünalad priimulate ja madalakasvuliste kurerehadega, nagu valgeõielised laiguline kurereha (*Geranium maculatum* f. *albiflorum*) ja mets-kurereha (*G. sylvaticum*) 'Album', ning raamista need suureleheliste hostade, epimeediumide ja sõnajalgadega. Parima tulemuse kindlustamiseks vali sügisel päikeseline või osalise varjuga koht ja istuta sibulad rühmadena niiskust hoidvasse mulda umbes 7 cm sügavusele. Kuigi preeriaküünalad eelistavad märga pinnast, taluvad nad ka muldi, mis suvel läbi kuivavad. Ära unusta, et preeriaküünalad on suvel puhkeseisundis ja selleks ajaks on nende asemele vaja hilise õitsemisega taimi. Ja kui istutad nad murusse, oota niitmisega, kuni õied ja lehed on ära kuivanud.

Proovida tasub ka preeriaküünla sorti 'Blue Melody', millel on samuti tumesinised õied ning kreemikaservalistest lehtest alusleelik. Kui otsid aga kõrgemaid taimi, sobib Leichtlini preeriaküünal (*Camassia leichtlinii* subsp. *suksdorfii*), mis kasvab 1,2 m kõrguseks ja kannab sõltuvalt sordist siniseid või valgeid õisi, või kevadel õitsev siniseõieline oregoni preeriaküünal (*C. cusickii*). ZA

Sarnased liigid ja/või sordid

Leichtlini preeriaküünal (*Camassia leichtlinii* subsp. *suksdorfii*)
Caerulea rühm, *C. leichtlinii* subsp. *suksdorfii* 'Alba'

Colchicum Sügislill *C. speciosum* Kaunis sügislill 'Album'

Põhitunnused: sügisel õitsev sibullill; puhasvalged hiigelsuured karikakujulised õied

Kõrgus: 25 cm **Laius:** 15 cm

Valgusnõudlus: ○ **Külmakindlus:** RHS H7

Kauni sügisille (*Colchicum speciosum*) sort 'Album' moodustab sügise teises pooles tosina või enamgi suurt valget õiekarikat. Need puhasvalged õied ilmuvad siis, kui enamik aiataimi on juba närtsimas. 'Album' on üks viimaseid õitsejaid ja üks kaunimaid oma perekonnas. Sügislilledele istutamispaika valides peab olema väga hoolikas, sest nende suured lehed ilmuvad varakevadel ja siis kulub kaua aega, enne kui need närtsivad ja hävivad. Seepärast on kiusatus peita nad varjulisse paika, kus lehed silma ei torka. Sügislilled vajavad aga normaalseks eluks rohkesti valgust ja suvist vihma. Sügisel õitsevate lilledega piirdepeenarde päikeselised servad sobivad hästi, sest enamiku peenrataimede lehed on selleks ajaks hävinud, mil servataimed alustavad. Kui piirdepeenar hilissuvel ellu ärkab, lisavad sügislilled elevust. Kaunist vaatepilti pakuvad nad ka vanade puude ümber või rohustel läänepoolsetel nõlvadel. Sügislilled on usna leplikud taimed, kuid eelistavad päikeselist kasvukohta ja parasiisket raskemat mulda. **VB**

Sarnased liigid ja/või sordid

Harilik sügislill (*Colchicum autumnale*) 'Nancy Lindsay', inglise sügislill (*C. agrippinum*), *C. tenorii*

Convallaria Maikelluke *C. majalis* Harilik maikelluke

Põhitunnused: lõhnavad valged kellukakujulised õied kevade lõpus; laiad elliptilised rohelised lehed; hea lõikelill

Kõrgus: 25 cm **Laius:** 30 cm

Valgusnõudlus: ●● **Külmakindlus:** RHS H7

Maikelluke ehk piibeleht on paljude lõhnaõlide inspiratsiooni allikas. Ahvatlev lõhn eraldub roheliste lehtede rüpest kõrgustesse pürgivatest puhasvalgetest, kammkarbi moodi servadega kellukakujulistest õitest, mis kinnituvad kaarduvate varte külge. Pole ime, et see kaunis taim on kevadistes pruudikimpudes üks eelistatumaid. Maikelluke ei vaja tugevat valgust, ta moodustab puude ja põõsaste alla lehtedest ja õitest dekoratiivse vaiba. Taimed võib istutada ka potti, et tuua lõhna terrassile või rõdule. Sobita maikellukesed samasuguseid tingimusi vajavate taimedega, nagu siniseõieline lõokannus (*Corydalis flexuosa*) ja roosaõieline kaunis murtudsüda (*Dicentra formosa*). Võsaülane (*Anemone nemorosa*) ja väikesed nartsissid on eelmänguks – nad õitsevad kevadel varem; püsivateks kaaslasteks sobivad sõnajalad, mis loovad lehtedest varikatte, kui maikellukese õied närbuvad. Sügisel muutuvad maikellukeste lehed kuld kollaseks ja silma hakkavad paistma ilusad punased, kuid mürgised marjad. **ZA**

Sarnased liigid ja/või sordid

Harilik maikelluke (*Convallaria majalis*) 'Albostriata', 'Variegata', 'Flore Pleno'

Crinum Kriinum *C. × herbertii*

Põhitunnused: õitseb suvest sügiseni; lõhnavad õied; põuakindel; vajab vähe hooldust

Kõrgus: 30 cm **Laius:** 30 cm

Valgusnõudlus: ○ **Külmakindlus:** RHS H5

Need põlised sibullilled kuuluvad amarülliliste (*Amaryllidaceae*) sugukonda ja on nii pikaajalised ning vähe hoolt nõudvad, et neid võib tihti kohata märgistamas mahajäetud eluasemeid ja istandusi USA lõunaosas. Paljusid kriinumi liike võib leida kasvamas orjakaubanduse teede ääres, mis viitab taimede Aafrika päritolule, aga *C. x herbertii* on klassikaline kriinum, mille sai kahe liigi (*C. scabrum* ja *C. bulbispermum*) ristamisel inglise botaanik Dean William Herbert 1819. aastal. See äärmiselt külmakindel taim taasavastati hiljuti kui kena, lõhnav ning vähest hoolt vajav põline liik. Juba üksnes kriinumi sibulad näevad põnevad välja; vanad sibulad võivad olla üle 30 cm pikad, aga ka noored sibulad on üsna suured ning sibulaid, mis on aastaid segamatult kasvanud ja paljunenud, on väga tülikas maa seest kätte saada. Hallikad rihmataolised lehed kasvavad kimbuna, õied ulatuvad neist üle. Punase- ja valgetriibuliste õite kobarad levitavad meeldivat lõhna. Täiusliku väljanägemiseni jõudmiseks vajavad nad täispäikest ja aiapidajalt kannatust. KK

Sarnased liigid ja/või sordid

Kriinum (*Crinum*) 'Ellen Bosanquet', 'Mrs James Hendry'

Crocus Krookus *C. flavus* subsp. *flavus* Kuldkollane krookus

Põhitunnused: säravad oranžkollased õied kevadel; meeldib mesilastele

Kõrgus: 5 cm **Laius:** 5 cm

Valgusnõudlus: ○ **Külmakindlus:** RHS H5

Selle väikese krookuse kollased õied on ühed esimesed kevadekuulutajad. Kuldkollasel krookusel on hea lõhnaga ere-kollakasoranžid, neelus veidi tumedamad õied ning hõbedase kesktribuga lineaalsed lehed. Taim on palju väiksem kui 'Dutch Yellow' või 'Yellow Mammoth', mida sageli müüakse kollase krookuse nime all. Suured õied on ilmselt saadud liigi *C. flavus* ristamistest, mis on aga lõhnatud. Kuldkollane krookus on väga vastupidav taim, mis kasvab hästi päikeselises kasvukohas hea drenaažiga muldades, kiviktaimlates või murudes. Õitseb kevadel ja näitab kogu oma ilu ainult siis, kui päike paistab. Ära unusta, et taim on väga madal – sügisel niitmata jäänud muru seest ei paista varakevadel krookuste kaunid õied silma. Nad külvavad end ise, ja kui neile veidi vabadust anda, kujuneb 2–5 aastat pärast esimeste sibulate muldapanemist välja kena kogumik. Jälgi, et istutamiskoht poleks suvel liiga kuiv ega kuum. Aias on ta kena koos dalmaatsia krookuste (*Crocus tommasinianus*), väikeste lumikellukeste (*Galanthus*) ning teiste varaste sibullilledega. FR/MS

Sarnased liigid ja/või sordid

Krookus (*Crocus*) 'Dutch Yellow', 'Yellow Mammoth'

Crocus Krookus
C. sativus Safrankrookus

Põhitunnused: õitseb sügisel; silmatorkavad oranžid tolmukaniidid; annab safranit

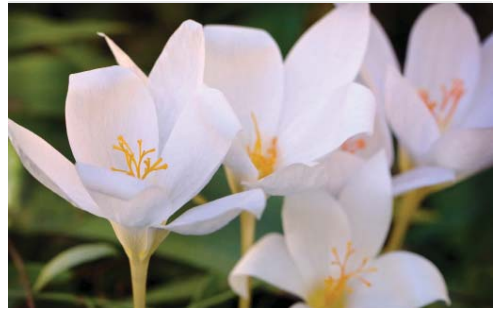
Kõrgus: 13–15 cm **Laius:** 8 cm

Valgusnõudlus: ○ **Külmakindlus:** RHS H5

Safrankrookust kasvatada on väga põnev – on see ju taim, mis annab maailma kõige kallimat vürtsi safranit. Tore on jälgida, kuidas safrani õie seest alguse saavad niidikesed aina pikemaks kasvavad, nii et ripuvad lõpuks lillakaspunaste õielehtede vahelt välja. Euroopas kasutatakse safranit peamiselt riisitoitudes, aga seda lisatakse ka saiaadele ja kookidele. Safrani tööstuslik tootmine on väga töömahukas: igast õiest nopitakse niidikesi käsitsi, seejärel need kuivatatakse ja röstitakse. Kui tahad tõesti safranit koguda, hangi vähemalt 25 kuiva sibulat, niipea kui nad sügisel saadaval on, ja istuta päikeselisse kohta vett hästi läbilaskvasse mulda 10 cm sügavusele. Taimed hakkavad õitsema 6–8 nädala pärast – paraku sageli siis, kui hakkab sadama. Tugev vihm võib õite ilu rikkuda, aga kuiva ilmaga on nad kaunid ja lõhnavad hästi. Mõne aja pärast rohtsed lehed kuivavad, nii et tähistä kasvukohta, kui kasvatad neid teiste taimede vahel. Külmemas kliimas tuleb sibulad talveks üles kaevata ja viia jahedasse kuiva hoiuruumi. LD

Sarnased liigid ja/või sordid

Ateena krookus (*Crocus cartwrightianus*) 'Albus Tubergen'

Crocus Krookus *C. speciosus*
Kaunis krookus 'Albus'

Põhitunnused: kaunid puhasvalged õied sügisel; meeldib mesilastele

Kõrgus: 10 cm **Laius:** 10 cm

Valgusnõudlus: ○ **Külmakindlus:** RHS H4

Sügisel õitsev 'Albus' on üks kahest kauni krookuse (*Crocus speciosus*) sordist, mida kultiveeriti Hollandis. Ta terava tipuga õiekroonlehed on puhasvalged, oranži neeluga. Taim kasvab väga hästi ja koduneb edukalt rohtu kasvanud paikades. Seda sorti tuntakse ka valge Biebersteini krookuse nime all. Õitsema hakkab ta varasügisel, kui lehti pole – need ilmuvad alles kevadel. Sügisel õitsevaid krookuseliike tuntakse kahjuks liiga vähe, ehkki neid on lihtne kasvatada. Nad vajavad vaid päikeselist kasvukohta ja vett hästi läbilaskvat väheviljakat mulda. Istuta nad näiteks rühmiti kruusaaeda või kiviktaimlasse teiste madalakasvuliste taimede vahele, mis neid toetavad, üksi kasvades kipuvad nad maha vajuma. Nad kasvavad hästi ka murus ja piirdepeenardes ning paljunevad edukalt isekülvi teel ja tütar-sibulatega. Teiste kauni krookuse sortide õied on suured, tassikujulised, suuresinised kuni metalselt sinakaslillad. Nad sobivad suurepäraselt kokku risoomika kurerehaga (*Geranium macrorrhizum*), mis kasvab samuti kehvast pinnases. FR/MS

Sarnased liigid ja/või sordid

Kaunis krookus (*Crocus speciosus*) 'Aitchinsonii', 'Artabir'

